

D'un temps, d'una comarca

El Museu de l'Empordà de Figueres acull fins al 31 d'octubre l'exposició dedicada al poeta Carles Fages de Climent amb motiu del centenari del seu naixement. L'any que ve la mostra es podrà veure a Barcelona i a Girona. La recuperació de l'escriptor serà plena quan, abans de final d'any, Quaderns Crema publiqui els seus quatre llibres de poesia més notables. Un d'aquests és inèdit, el llarg poema 'Somni de cap de Creus'.

El temps és el de la Generalitat republicana i el del franquisme. I la comarca, l'Alt Empordà. L'exposició "Carles Fages de Climent (1902-1968). Poètica i mítica de l'Empordà", oberta al Museu de l'Empordà de Figueres, dedica, en aquest viatge per la biografia del poeta, una atenció preferent a la vida cultural i artística de l'Alt Empordà, comarca on es va refugiar l'escriptor figuerenc després de tallar els seus lligams amb Barcelona, tant la Barcelona oficial, a la qual va fer costat des del primer dia de l'arribada dels nacionals, com la de la resistència, amb la qual mai no va combregar. Li ho impedia la seva condició de propietari rendista proper sentimentalment a la Lliga i contrari a la Catalunya de Macià i Companys que va atemptar contra els drets dels propietaris rurals.

En aquell Alt Empordà dels quaranta, cinquanta i seixanta, va col·laborar estretament amb molts artistes locals, un d'ells local i universal, Salvador Dalí. El Dalí que des de jove col·labora amb Fages és, després de Fages i l'Alt Empordà, el tercer gran protagonista de l'exposició.

A més de dibuixos originals de Dalí, alguns dels quals són inèdits, que il·lustraven els llibres de Fages, s'exhibeix una carta manuscrita de Dalí del 1951 amb un epigrama de resposta que Fages li havia dedicat.

L'epigrama de Fages sobre Dalí, en especial un Dalí encadenat a Gala, feia: "Oh Salvador! Encadenat/ Com Ataülf prop de Gala/ Romans fidels a la cala:/ Prometeu de Porl·ligat." Dalí, en la seva carta, li demana: "Amic Fages, fes-me el favor de publicar lo que segueix, a continuació del teu epigra-

ma genitol de Prometeu", i a continuació escriu l'epigrama: "Que te'n recordis./ Divinament tocat de l'ala/ jo sóc un sublim boix d'Ordis/ que dirigeix la música del món/ perquè 'cada dia és Gala'. Salvador Dalí 1951. Gràcies afectuosament Dalí 1951."

Tres anys després, Fages i Dalí col·laboren en un nou llibre que van dedicar al personatge popular del Sabater d'Ordis, de qui es deia que dirigia amb un jonc a la mà els concerts de la tramuntana. Aquell epigrama del 51 apareix reelaborat en una de les pàgines il·lustrades per Dalí per a l'edició de bibliòfil de la *Balada del sabater d'Ordis*: "Jo sóc divinament tocat de l'ala/ nou Prometeu de Port-Lligat desde on/ faig el Boig d'Ordis. Cada dia és Gala/ i per ço moc la música del món."

Fages tenia moltes coses en comú amb Dalí, ja des del naixement: havien nascut al mateix carrer, el mateix on va néixer Narcís Monturiol. Com deia Fages en un epigrama, un carrer de tres genis: "Al carrer de Monturiol/ l'inventor del submarí/ jo i en Salvador Dalí/ -tres genis- hem vist el sol."

Fages va tenir un paper especial en l'homenatge que la ciutat de Figueres va dedicar al pintor el 1961. El poeta li va dedicar una auca, *El triomf i el rodolí de la Gala i en Dalí*, que el pintor va il·lustrar. L'edició popular es va posar a la venda el dia de l'homenatge i més tard se'n va fer una edició de bibliòfil. En total són 43 rodolins que acompanyen les corresponents vinyetes. L'exposició exhibeix els dibuixos originals per a l'auca i l'edició de bibliòfil. També una fotografia en la qual Dalí, al costat de Gala, ensenya al fotògraf un exemplar de l'auca, a la

plaça de braus de Figueres, escenari de l'homenatge.

Muntada amb motiu del centenari del naixement del popular autor dels epigrames, l'exposició "Carles Fages de Climent (1902-1968). Poètica i mítica de l'Empordà", comissariada per Enric Pujol, es podrà veure a Figueres fins al 31 d'octubre. El primer trimestre del 2003 quedarà instal·lada al Museu d'Història de Catalunya, de Barcelona, i posteriorment es traslladarà a la Fontana d'Or de Girona.

L'exposició completa la campanya de reviscolament de l'obra de Fages, una part de la qual havia romàs inèdita en vida del poeta.

Primer es va reeditar a Figueres el magnífic *Poema dels Tres Reis* (Braú, Figueres, 2001), llibre il·lustrat que havia tingut una circulació restringida: l'havia publicat l'autor mateix, en una editorial fundada per ell, Pèrgamo. En va fer, però, dues edicions seguides, el 1950 i el 1951.

El fet que no s'hagi fet mai una edició d'aquest llibre dirigida a les escoles indica que molta gent, des de la societat civil –editors– fins al gremi polític i administratiu –Departament d'Ensenyament–, bada.

A continuació, i sempre sota l'impuls de l'Ajuntament de Figueres i la comissió del centenari, presidida per Rafael Pascuet, va aparèixer un dels llibres més esperats durant anys i anys, l'edició, força completa i anotada, dels *Epigrames* (Braú, Figueres, 2002), a cura de Joan Ferrerós.

Els primers epigrames, molts dels quals eren satírics, els va donar a conèixer Fages als anys cinquanta en dos plecs mecanografiats i alguna edició de bibliòfil.

Altres epigrames es podien trobar escrits a llapis en la taula d'un bar de la Rambla de Figueres, en la dedicatòria d'un llibre o en una carta. Va ser suficient perquè s'escampessin de boca en boca per tot l'Empordà i tota la regió gironesa fins a arribar a Barcelona, en un moment que les noves generacions, escolaritzades en castellà estricta, començaven a perdre el costum de recordar i recitar versos de memòria, com es feia amb Verdaguier, Maragall, Al-

Retrat de Carles Fages de Climent, no datat, fet per Ferran Callicó (1902-1968). Un dibuix que s'exhibeix al Museu de l'Empordà de Figueres.

**L'aparició,
força completa
i anotada,
dels 'Epigrames',
havia estat molt
i molt esperada**

cover i Sagarra. Però la gran entrada de Fages en el món editorial i cultural català es farà amb tots els honors aquesta tardor. Quaderns Crema, editorial caracteritzada pel rigor amb la qual selecciona els autors, nous o no, publicarà els seus quatre llibres de versos més importants. L'editorial ha triat en primer lloc *Les bruixes de Llers*, el seu primer llibre. Va aparèixer el 1924 amb pròleg de Ventura Gasol i il·lustracions de Salvador Dalí, en el seu primer treball d'aquesta mena.

Dalí, a l'esquerra, Carles Fages de Climent, amb els amics Ramon Canet, Joan Sutrà i Ricard Martin, a la costa de l'Alt Empordà, el 1950. A sota, Fages de Climent -a l'extrem dret de la foto- amb Sagarra -a la seva dreta-, Joan Arús, Joan Baptista Solervicens, Octavi Saltor -els tres de l'extrem esquerra-, i Ignasi de Ribot, amb dues persones no identificades, a Montornès del Vallès, el 1950. Dalí, Fages llegeix el *Poema dels Tres Reis*, cap als anys seixanta.

'Somni de cap de Creus' és un gran monument a la llengua catalana

Una part de l'exposició és dedicada al llibre. S'hi exhibeix l'exemplar que conté les dedicatòries manuscrites de Fages i Dalí, conservat a la Biblioteca del Palau de Peralada. Dalí va donar més dibuixos per a l'edició i es van desestimar. Els que es van reproduir mai no s'han localitzat i, en canvi, se n'han conservat pel cap baix uns altres cinc que no hi figuren, però que són de temàtica molt similar als publicats, i que s'exhibeixen ara. Formen part del fons familiar de l'escriptor.

El segons Fages de Quaderns Crema serà la reedició del llibre del 1954 *Balada del sabater d'Ordis*, publicat per Pèrgamo. També en va fer una edició de bibliòfil de cent exemplars, amb pròleg d'Eugeni d'Ors i il·lustracions i epíleg de Dalí.

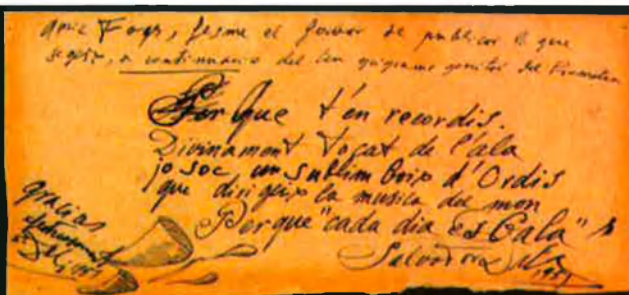
L'edició més desitjada pels admiradors de Fages serà la de l'inèdit *Somni de cap de Creus*, llarg poema èpic, autèntic monument a la llengua catalana. Un grup d'aquests admiradors, dolguts perquè la família no fes res

per editar el poema, el va divulgar a través d'una pàgina d'Internet dedicada a l'escriptor. El quart llibre de Fages que apareixerà a Quaderns Crema serà el volum que aplegarà tots els *Sonets*. L'apartat editorial del centenari Fages es tancarà amb l'edició d'una *Antologia*, que publicarà Edicions Brau de Figueres.

L'exposició reconstrueix el paisatge de la Figueres i de l'Alt Empordà de les tres primeres dècades del franquisme, però el catàleg recull una sèrie d'estudis que donen claus per entendre el drama literari de Fages de Climent, és a dir, el seu desencaix. Tot i el patriotisme comarcal de l'exposició i el catàleg, dels textos dels estudiosos de

EL TEMPS

D'esquerra a dreta, i de dalt a baix, algunes imatges que palesen l'estreta relació existent entre Carles Fages de Climent i Salvador Dalí: Fages i Dalí, amb Josep Martí Roca, a Portlligat, als anys seixanta; una carta inèdita de Dalí a Fages; el mateix Dalí mostra l'auca que li dedica Fages a la plaça de braus de Figueres, l'any 1961; i el poema de Fages "El Crist de la Tramuntana" va inspirar aquest oli al genial pintor.

Fages aplegats es desprèn que l'Alt Empordà va ser terra de derrota. Va refugiar-s'hi "després de desistir en els seus intents de fer-se un espai en el sí del nucli literari barceloní". ("Els 'Empordans' del seu temps". Jaume Santaló). Des de Figueres, sense cap contacte amb Barcelona —a diferència de Pla, que en tenia molts, i sempre renovats— no va poder ser res més que, com li van dir els escriptors i periodistes (Josep Miquel Servià i Octavi Saltor) que van glossar la seva figura arran de la seva mort, "profeta de l'Empordà". El qualificatiu d'"empordanès universal" que també li van dedicar, responia més a una realitat potencial que a una realitat constatable.

Fages no va poder fer-se un lloc al si del nucli literari barceloní

Al llarg dels anys quaranta i cinquanta intentà infructuosament fer-se un lloc en l'elit literària catalana, radicada a la capital. ("El context cultural i polític del seu temps", Enric Pujol).

Havia intentat muntar al cavall del nou règim, però no va ser prou cínic o espanyolista per mantenir-s'hi. No va voler renegar de la llengua i aviat va haver de baixar-se'n. Mantenia una certa afinitat amb el carlisme, el tradicionalisme, manifestada amb una vinculació al diari *El Correo Catalán*. El

1939 signa un telegrama d'adhesió a Franco i ocupa l'Ateneu Barcelonès amb els falangistes i els militars, però només un any després es dona de baixa de la junta "per raons de salut". Tot i jugar la carta oficial, va veure com hi havia poc espai per a la cultura expressada en català i que no podria fer-hi carrera com a escriptor en català. Ben aviat, recorda Pujol, va ser vist com a personatge sospitós del règim, i a la seva casa de Castelló li van fer una pintada que deia: "Aquí vive un

Dalt, un retrat de Carles Fages de Climent difunt, a càrrec de Joan Sibecas. La fotografia de sota és el banquet anual de la Fundació Bernat Metge del 1927, presidit per Francesc Cambó. Fages és el tercer de l'esquerra, dret, darrere de Pompeu Fabra. S'hi identifiquen Rubió i Lluch, Estelrich, Pere Coromines, Carles Riba, asseguts. Drets, Pere Bosch Gimpera, Rossend Llates, Ferran i Mayoral, Llorenç Riber i Carles Soldevila.

L'exposició commemorativa de Figueres i la reedició de la seva obra han de fer conèixer Fages de Climent a tot el país

rojo separatista". Els "rojos separatistes", tampoc no el volgueren. Ell no hi hagués simpatitzat. Tampoc no s'aixoplugà al clandestí Institut d'Estudis Catalans, a diferència de Sagarra, que arribà a presidir-ne la Secció Filològica –cosa que molta gent avui no vol recordar– ni tingué res a veure amb el grup de la revista *Ariel*. Literàriament, quedà completament despenjat: no era reconegut pels antòlegs ni pels crítics. No apareix, i això és molt significatiu, a la *Història de la literatura catalana* de Joan Ruiz Calonja, del 1954.

Aquest malanès es podrà desfer amb l'exposició, els estudis del catàleg i la normalització editorial de la seva obra, una obra destinada en origen i per substància a ser popular, si el temps i el país no ho tornen a impedir.

Lluís Bonada

Les cobertes de 'les Rutes del gust'

Els lectors d'EL TEMPS interessats a tenir les cobertes per a enquadrar els fascicles de 'les Rutes del gust' poden demanar-les, sense cap càrrec, d'alguna d'aquestes maneres:

- Telefonant al 902 131 025
- Enviant aquest anunci, per correu, amb les dades postals a: Av. del Baró de Càrcer, 40, 13a. 46001 VALENCIA
- Enviant-lo per fax amb les dades postals al 963 534 569
- Enviant un missatge electrònic, amb les dades postals, a eltemps@eltemps.com

Les tapes es lliuraran al final de l'obra